

KLİNİK BAKIMDA ERGENİN ÖZERK KARAR VERME KAPASİTESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Arş. Gör. Arif Hüdai KÖKEN

25.12.2015

Pierre-André Michaud et al, Assessing an Adolescent's Capacity for Autonomous Decision-Making in Clinical Care? , Journal of Adolescent Health, 2015: 1-6

JOURNAL OF
ADOLESCENT
HEALTH

www.jahonline.org

Commentary

Assessing an Adolescent's Capacity for Autonomous Decision-Making in Clinical Care?

Pierre-André Michaud, M.D.^{a,*}, Robert Wm Blum, M.D., M.P.H., Ph.D.^b, Lazare Benaroyo, M.D., Ph.D.^c, Jean Zermatten, h.c. Ph.D.^{d,e}, and Valentina Baltag, M.D., M.Sc., Ph.D.^f

^a *Multidisciplinary Unit for Adolescent Health, CHUV/University of Lausanne, Lausanne, Switzerland*

^b *Department of Population, Family & Reproductive Health, Bloomberg School of Public Health, Johns Hopkins University*

^c *Ethics Unit, Faculty of Biology and Medicine, Interdisciplinary Ethics Platform (Ethos), University of Lausanne, Switzerland*

^d *l'Institut international des droits de l'enfant, Sion, Switzerland*

^e *United Nations Committee on the Rights of the Child, Geneva, Switzerland*

^f *Department of Maternal, Newborn, Child and Adolescent health, World Health Organization, Geneva, Switzerland*

Keywords: Adolescent; Ethics; Decision-making; Assessment; Psychosocial; Development

Makale Planı

- **Özet**
- **Giriş**
- **Metod**
 - **Katılımcılar**
 - **Süreç ve Toplantının Sonucu**
- **Düşünce İçin Yasal Görüş**
- **Karar Verme Kapasitesine Gelişimsel Bakış**
- **Genç Hasta İle Güvenilir Arkadaşlık İşbirliği Kurulması: Nasıl ve Kim Tarafından?**
- **Ergenin Özerk Karar Verme Kapasitesinin Değerlendirilmesi**
 - **Durumun Farklı Yönleriyle Ergenin Anlama Yeteneğini Değerlendir**
 - **Ergenin Mevcut Durumu, Sağlık Durumu ve Tedavi Seçenekleri Hakkında Sebeplerini Değerlendir**
 - **Ergenin Üzerinde Düşündüğü Çeşitli Seçenekleri Değerlendir**
 - **Ergenin Bir Tercihi İfade Edebileceğinden Emin Ol**
- **Dolaylı Anlatma**

Özet

- Bu yazının amacı, klinik bakım alanında, bir üçüncü kişinin yetkilendirilmesi olmaksızın küçük ergenlerin özerk karar verme kapasitesini değerlendirmek ve hareket tarzı için rehberlik sağlamaktır.
- 2014 Haziran ayında tüm kıtalardan toplam 20 profesyonel bir araya geldi.
- Bu profesyoneller ergen tıbbı, nörobilim, gelişimsel ve klinik psikoloji, sosyoloji, etik ve hukuk üzerine uzmanlaşmış kişilerdi.
- Sunumlar ve tartışmalar literatür ve katılımcıların tecrübelerinin temeline dayanıyordu.

Özet

- Ergenlerin karar verme kapasitesinin değerlendirilmesi aşağıda belirtilen bölümlerden oluşmaktadır:
 - Çocuk Hakları Sözleşmesi İlkeleri ile uyumlu tutarlı bir yasal yorum
 - Ergen ile sağlık profesyoneli ya da takımı arasında empatik ilişki
 - Ergenin gelişim aşamasına ve kapasitesine saygı gösterme
 - Ergenin onamına eğer gerekiyorsa akrabaları, akranları, öğretmenleri, sosyal veya mental sağlık hizmeti sunanlar dahil etme
 - Ergenin karar vermesini etkileyen zorlayıcı ya da sosyal etkilerin kontrolü
 - Ergenin karar verme sürecinde kademeli ve müzakereci bir sürecin işletilmesi

Özet

- Zaten psikiyatrik bozukluğu olan yetişkinler arasında kullanılan bu kademeli yaklaşım, verilen durumun farklı yönlerini anlamayı, karmaşık olaylarda detaylıca düşünmeyi, kararlar ile bağlantılı olan sonuçları takdir etmeyi ve bir seçimi ifade etmeyi içerir.
- Bağlamsal ve psikososyal faktörler ergenlerin karar verme kapasitesi değerlendirilmesinde önemli rol oynarlar.
- Değerlendirme detaylı prosedür rehberliğinde olmalı ve sağlık uzmanları buna göre eğitilmelidir.
- Bu öneriler ise çok kültürlü ve çok disiplinli uzman panellerinde geliştirilmektedir.

Giriş

- Carlos 15 yaşında ve ergen kabul edilen birisidir.
- Ülkesine döndüğünde HIV ile enfekte olduğu anlaşılmıştır.
- Yakın zamana kadar okulda başarılıydı ve enfeksiyonu kontrol altındaydı ve ailesini desteği ile medikal tedaviye devam etmekteydi.
- Son iki aydır ailesinin kendisi hakkında tıbbi durumundan ve hayatından kaynaklı aşırı korumacı ve kaygıcı tutumu olduğunu hissetmiş ve bu durum asi bir tutum ile kendisini göstermiştir.
- Dahası onun tıbbi durumu kötüleşti.
- Carlos, her gün medikasyon almak zorunda olmayan akranlarından farklı düşünmeye başladı ve düzenli ilaç kullanmayı bıraktığını itiraf etti.
- Sonuç olarak kan testi sonuçları kötüleşti.

Giriş

- Carlos tedaviyi bir süreliğine bırakırsa daha iyi hissedeceğini düşünmektedir.
- Carlos'un son yakın bir zamanda tanıştığı ve çeşitli vesilelerle bir araya geldiklerinde cinsel birlikteliği olduğu bir kız arkadaşı olmuştur.
- Ebeveyni kız arkadaşı olduğunu bilmiyor ve cinsel birlikteliği olduğunu da düşünmemektedirler.
- Ayrıca kız arkadaşı ise onun HIV olduğunu bilmiyor ve kondom kullandığını da belirtmektedir.
- Carlos, doktorundan durumunun tamamen gizli kalmasını istemesine rağmen, ailesi ise oğullarının hastalık durumu ile ilgili bilgi almak konusunda ısrar etmektedir.
- Ayrıca doktor ise Carlos'un kız arkadaşının HIV durumu ile ilgili bilgiyi bilmek zorunda olduğunu düşünmektedir.

Giriş

- Carlos'un bu durumu klinik, psikolojik, hukuki ve etik sorunları gündeme getirmiştir.
- HIV tedavisinde hastanın kötü uyumu virüs direncini arttırabilmektedir bu da tedavinin bir süreliğine durdurmanın tavsiye edilebilir olup olmadığını sorusunu ortaya çıkarmaktadır.
 - Tedaviyi durdurmanın uzun süreli riskleri nelerdir?
 - 15 yaşındaki bu ergenin hakları ve sorumlulukları nelerdir ve tedaviyi durdurmanın kısa ve uzun vadeli sonuçlarını ne ölçüde değerlendirebilecektir?
 - Ailesi oğullarının tıbbi durumu hakkında bilgilendirilmeli mi?
 - Doktor Carlos'a tıbbi durum hakkında kız arkadaşına bilgi vermesi hususunda ısrar etmeli mi?

Giriş

- Sağlık çalışanları **psikolojik ve etik sorunların olduğu** bir çok kompleks olayla karşılaşabilmektedirler.
- Sağlık profesyonelleri ve sağlık ekipleri karşılaştıkları **en kritik sorulardan biri kendi sağlığını etkileyen kararlara ergenlerin katılımı** konusundadır.
- Hukuki olarak bakış açısı görüş bildirme hakkını ve özerk karar vermeyi yeterlilik doğrultusunda refere etmektedir.
- Özerk karar vermede **bilişsel ve psikolojik kapasiteye klinik bakım kapsamında başvurulmaktadır.**
- Böylece iki kelimenin yaklaşık olarak aynı anlamda kullanıldığı görülmektedir; **biri hukuki bakış açısı için kullanılırken diğeri ergenin klinik bakımda ve araştırmada kendi görüşünü ve kararını ifade etme yeteneği olarak kullanılmaktadır.**

Giriş

- Bireyler reşit olduktan sonra, genellikle 18 yaş kabul edilir, bir çok ülkede hukuken yeterli kabul edilmektedir.
- Ağır psikolojik rahatsızlık ve entelektüel bozukluk bu kabulün istisnalarıdır.
- Bir çok ülkede ise küçük ergenler ve çocuklar sağlık hizmeti sunanlar tarafından durumlarına göre yeterli kabul edilmektedir.
- Bazı ülkelerde küçüğün yeterliğini değerlendirme avukatların elindedir.
- Fakat bir çok ülkede, özellikle Batı Avrupa'da bilgilendirilmiş görü ya da karar verme kapasitesi genellikle klinisyenler ya da sağlık bakımı veren ekip tarafından değerlendiriliyor.
- Böylece bu kişiler yasal olarak yeterliği değerlendiren kişiler olarak kabul ediliyor.

Giriş

- Kapasite gelişme evresi, sosyokültürel çevre ve klinik durumun kompleksliğine bağlıdır.
- Bilişsel kabiliyetlerini engelleyen hastalıklara sahip olanların kapasitesini değerlendirmek için evrensel olarak geçerli olmayan belgeler ve rehberler vardır.
- Bir çok yazar küçüğün özerk karar verme kapasitesini değerlendirmek için öneriler geliştirse de evrensel olarak uygulanan yaklaşıma henüz rastlanmamaktadır.
- Bu makalenin amacı ergenlere sağlık hizmeti sunan sağlık profesyonellerine öneri sunmak ve klinik uygulama sahasında 18 yaşından küçüklerin üçüncü kişilerin onayı olmadan özerk karar verme kapasitesinin değerlendirilmesine rehberlik etmeye yardımcı olmaktır.
- Aynı zamanda DSÖ'nün bünyesinde 2014 Haziran'da gerçekleşen 2 günlük toplantının sonuçlarını özetlemektedir.

Metod

• Katılımcılar

- Toplantı DSÖ işbirliği merkezi olan **Centre Hospitalier Universitaire Vaudois** tarafından ortak çalışma planının uygulanması kapsamında organize edildi.
- Toplantının beş organizatörü, DSÖ temsilci de dahil olmak üzere bu makalenin yazarları toplantının konusuyla ilgili profesyonel çalışma konuları belirlemişlerdir: **ergen tıbbı, ergen jinekolojisi, hemşirelik, epidemiyoloji, halk sağlığı, hukuk, gelişimsel, adli ve klinik psikoloji, psikiatri, sosyoloji ve biyoetik.**
- Katılımcılar geniş bir uluslararası katılım sağlamak için kendi yayınları ve uzmanlık alanında, yanı sıra menşe ülke bazında seçilmiştir.

Metod

• Süreç ve Toplantının Sonucu

- Toplantıda ş u konulara bağlı kalarak tartışmalar yürümüş tür: **spesifik konularda teorik konular(yasal çerçeve, ergenin beyin gelişimi üzerine araştırmalar, gençler üzerinde uygulanan etik; çocuk ve ergenlerin karar verme kapasitesinin sosyolojik perspektifi) ve vaka temelli küçük grup tartışması.**
- Resmi sunumlar ve klinik durumlarda, tartışmaya dayalı birçok küçük ve büyük grup görüşmelerinin ardından, son genel kurul toplantısında tüm katılımcılar hemfikir olduğu farklı ülkeler ve bu bağlamda uygulanabilir önerilerin bir dizi uygulanması için kabul edildi.
- **İlginçtir ki seyircinin heterojen bir yapıda olması rağmen, teklifte yüksek oranda görüş birliği vardı.**
- Katılımcılar önerinin bir özetinin yayınlanması konusunda anlaşmaya varmışlardır.

Düşünce İçin Yasal Görüş

- Yasal çerçeveler ülkeler arasında ve ülke içinde zaman zaman farklılık göstermektedir.
- Bazı ülkelerde veya eyaletlerde küçüklerin hangi yaşlarda kendi sağlıkları ile ilgili karar verebilecekleri kanunlarda belirtilmişken birçok ülkede hukuken bu tanım yapılmamıştır.
- Dolayısıyla bu ülkelerde sağlık profesyonellerinin genç hastalar için yeterlik değerlendirme ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.
- Büyük Britanya'da örneğin, siyasi bir müdahalenin bir sonucu olarak 16 yaşından küçük kızların kontrasepsiyonu için kamuya bildirilmesi talebi neticesinde, "Gillick Competent" sayılanlar ergenler genellikle pratisyenler tarafından yeterliği değerlendirildikten sonra tıbbi verilerinin gizlenmesi talebinde bulunabilmektedir.

Düşünce İçin Yasal Görüş

- Amerika'da bir çok sağlık profesyoneli küçük hastanın yeterliğini değerlendirmek için **biyoetikçiler, etik komisyonlar, psikiyatristler, psikologlar, hatta avukatlar ve mahkemelerden** yardım talebinde bulunabilmektedirler.
- Avrupa ve bir çok düşük ve orta gelirli ülkelerde sağlık profesyonelleri ve klinik takım bir uzmanı değerlendirmesi için yetkilendirmemektedir, dolayısıyla bu da kendi ülkelerinin yasal çerçevelerini bilmelerinin önemini ortaya çıkarmaktadır(Tablo 1).
- Herhangi bir rehberlik vermeyen ülkelerde durumdan sorumlu olan kişiler en azından **Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye** güvenebilirler.
- Bu belge 25 yıl önce çıkarılmış ve Amerika haricindeki tüm ülkelerde onaylanmıştır ve bütün çocuk ve ergenlerin sahip olması gereken temel insan haklarını da belirten 54 tane maddeden oluşmaktadır.
- **Ayrımcılık karşıtlığı, çocuğun üstün çıkarına saygı, çocuğun yaşama ve gelişme hakkı, çocuğun dinlenilmesi hakkı** gibi temel ilkeleri kapsamaktadır.

Düşünce İçin Yasal Görüş

Table 1

Questions and issues about the legal context

1. What is the age of majority in the country (in principle age at which individuals are automatically considered competent)?
2. Are current ethical approaches of the institution/the state aligned with the principle of the Convention of the Rights of the Child?
3. Are minor granted specific autonomy regarding consent to health care procedures and if yes does the law provide age limits or not?
4. Do the institutions/the state provide an official body which can, if needed, or must assist the health care provider in gauging the young person's autonomy regarding specific decisions?
5. Are health care providers aware of the existence and content of the Convention of the Rights of the Child, especially comment No. 12 on the right of children to be heard [13]?

Karar Verme Kapasitesine Gelişimsel Bakış

- Karar verme kapasitesinin değerlendirilmesi muhakemenin bilişsel ve duygusal yönünü ve bunların ergenlik döneminde nasıl evrildiğini hesaba katmak gerekmektedir.
- Ergenlerin kapasitesini değerlendirme birçok sebepten dolayı zordur:
- İlk olarak kapasitenin kısa ve uzun vadeli yönlerini anlamak ve bir kararın sonucunun yüksek olasılıkla bir duruma bağlı olduğunu bilmek gerekir.
- Mesela, Carlos tedavisini kesmenin klinik etkisini değerlendirebiliyor mu?
- İkincisi, bilişsel ve duygusal gelişme ergenden ergene değişiklik göstermesi bir gerçektir ve bu da sağlık ile ilgili kararlarda **yaşın eşik değerini belirlemede zorluklar ortaya çıkarır.**
- Üçüncü olarak, kapasiteyi gösteren davranışın sonuçlarında nörogelişimsel araştırmadan artan kanıtlar bulunmaktadır ya da bir karar prefrontal korteksin nispeten yavaş büyüme ve olgunlaşmasına engel belirli koşullar altında ve duygusal bağlamda etkilendiğini görmek mümkündür.

Karar Verme Kapasitesine Gelişimsel Bakış

- Beynin fonksiyonel bağlanabilirliği yaşla birlikte artar, artan sosyo- duygusal olgunluk beklenebilir, fakat ergenler duygusal durumlarına göre çeşitli davranışlar sergileyebilirler, bunu bazı yazarlar “analitik” ve “sezgisel” temellendirmenin karşı karşıya gelmesi olarak belirtir, ya da basitçe “sıcak biliş soğuk bilişe karşı” olarak ifade ederler.
- Sıcak biliş, yüksek duygusal uyarılma koşullarında yapılan kararlara atıfta bulunurken, vurgulanmayan karar verme anlamına gelir.
- Carlos’a ailesi huzurunda onun geleceği hakkındaki sorularda ise, onun muhakeme kapasitesi onlarla çatışmalarla bağlantılı duygular içerdiğinde engel olabilir.
- Öte yandan, sağlık hizmeti sunan personeller güvenli ve sempatik atmosferde sakince düşünmesini sağlarsa optimal karar vermesine öncülük etmiş olur. Bu da “soğuk biliş” ikliminde karar vermesini geliştirmek demektir.

Genç Hasta İle Güvenilir Arkadaşlık İşbirliği Kurulması: Nasıl ve Kim Tarafından?

- Birçok yazarın ve paydaşların, ergenlerin nasıl özerk karar verebilecekleri hakkında ana hatlarıyla ana hatlarıyla kaleme aldığı yazıları vardır.
- Ancak, bazı istisnalar dışında, süreç değerlendirmesini kendi kendine yapılması eğiliminde olduklarını vurgularken, ergenin sağlık ve hastalık ile ilgili tecrübesini ve sağlık hizmeti sunucularıyla ilişkisini yeteri kadar vurgulamamaktadırlar(Tablo 2).
- Alderson ve arkadaşları bu konuda şöyle demektedir: “ Yeterlilik kriterleri yaş faktöründen bireysel tecrübe ve anlamaya doğru kaymıştır.” Başka bir deyişle küçük ergenler sıklıkla “gizli yeteneklerini” gösterirler ve bu özellik yetişkinlerden daha iyi bir kapasite ölçme yöntemidir.
- Bu tür becerilerin ortaya çıkarılması iletişim becerilerinin iyi uygulanabilirliği için gereklidir.

Genç Hasta İle Güvenilir Arkadaşlık İşbirliği Kurulması: Nasıl ve Kim Tarafından?

Table 2

Characteristics of the provider(s) and setting necessary to establish a trustful and cooperative partnership with the young patient

1. The assessment is usually carried out by the physician in charge of the follow-up. Unless there are strict procedures available in the institution, health care providers should be discouraged to turn to a psychiatrist or a body involved in biomedical ethics to run the assessment.
2. The assessment should be carried out in an empathetic, respectful climate.
3. Unless the situation requires an urgent decision, the assessment should be run on at least two separate occasions, and the health care providers should reassess the adolescent's understanding and reasoning capacities.
4. Relatives and stakeholders who know the adolescent well can be involved in the evaluation, e.g. give their opinion regarding the adolescent's decision making abilities.
5. The health care provider should remember that autonomous decision-making capacities can evolve over time and depends on the severity and complexity of the decision(s) that the situation commands.

Genç Hasta İle Güvenilir Arkadaşlık İşbirliği Kurulması: Nasıl ve Kim Tarafından?

- Ekonomik ve kültürel özelliklerin yanı sıra sağlık hizmeti sunumu ile ilgili düzenlemeler büyük ölçüde kimin karar verme kapasitesinin değerlendirmede rolü olduğunu tanımlayabilmektedir.
- Amerika'da bu işlem için zaman zaman **psikologlar, psikiyatristler hatta etik kurullar görevlendirilmektedir.**
- Toplantıdaki uzmanlar uygulamanın fayda, ilişki ve uygunluk açısından bir çok sebeple sorgulanabileceğini ileri sürdüler: **öncelikle uzmanlar sıklıkla ergenleri iyi tanımıyorlar ve böylece mevcut durumlarını merkeze alıp geçmişlerini göz ardı ediyorlar.**
- Böylece primer sağlık ekibinin genç hastanın gelişimini göz ardı etmelerine ve onları iyi anlayamamalarına neden olmaktadır.
- İyi anlayamama aynı zamanda tedavi seçeneklerini ve sonuçlarını iyi anlayamamayı doğurmaktadır.

Genç Hasta İle Güvenilir Arkadaşlık İşbirliği Kurulması: Nasıl ve Kim Tarafından?

- Ek olarak ergenin aylarca veya yıllarca tedavisini yapan sağlık ekibine **karşı güveni daha yüksektir.**
- **Düşük ve orta gelirli ülkelerde, bu tür uzmanlar mevcut değildir.**
- **Bu nedenlerle, çoğu zaman, çocuk / ergen hastanın karar verme kapasitesi hakkında değerlendirme ve karar birincil bakım ekibinin bir üyesinin elinde olmalıdır.**
- Küçük hastaların anlama seviyeleri hakkında faydalı bilgileri temin etmeyi sağlayacak olan ebeveynler, veliler, akrabalar, eğitimciler, sosyal hizmet uzmanları gibi kişiler de bu süreçte dışlanamazlar.
- Carlos'un durumunda HIV kliniğinde çalışan pediatrist, ailesinden gizlediği mevcut durumuyla ilgili görüşe katılabilir, ebeveynler de sırasıyla evlatlık olan çocuklarının bilişsel kabiliyetinin değerlendirilmesiyle ilgili görüşleri alınabilir.
- Aynı zamanda başarılı bir öğrenci olan Carlos'un öğretmeninden, öğrencisinin bilişsel gelişiminin derecesi bakımından fikir sorulabilir.

Ergenin Özerk Karar Verme Kapasitesinin Değerlendirilmesi

- Erişkin birinin yeterliğinin değerlendirilme ihtiyacı psikiyatrik hastalık ya da bilişsel bozukluk olduğunda ortaya çıkmaktadır.
- Bu değerlendirme **MacArthur Competence Assessment Tool (MacCAT)** kullanılarak yapılmaktadır.
- **MacCat-Treatment (MacCAT-T)** ise sağlık bakım alanında karar verme ile ilgili yeterlilik değerlendirmesi için bir seri sorular sorularak yönetilen yarı yapılandırılmış görüşme yapıları olarak kullanılır.
- Bazı yazarlar, küçüğün yeterliğini değerlendirmek için bu aracı kullanmaya çalışırlar, ama bu yöntem yaygın olarak kullanılmadığı gibi yaygın olarak kabul de görmemektedir.
- Literatürde bazı görüş birliği de vardır. Özellikle dört alan MacCAT-T aracı ile değerlendirilir denmektedir (Table 3).

Ergenin Özerk Karar Verme Kapasitesinin Değerlendirilmesi

Table 3

A deliberative assessment of the adolescent's autonomous decision-making capacity [5,30]

1. Check the adolescent's understanding of the different facets of the situation.
2. Evaluate the adolescent's reasoning about his present situation, health condition, and therapeutic options.
3. Assess the adolescent's deliberation on various options.
4. Make sure that the adolescent is able to express a choice.

Ergenin Özerk Karar Verme Kapasitesinin Değerlendirilmesi

• Durumun Farklı Yönleriyle Ergenin Anlama Yeteneğini Değerlendir

- Hastalığın farklı klinik yönleri ve konuları hakkındaki bilgiler basit ve anlaşılabilir bir dilde sağlık kuruluşu tarafından verilmeli ve kapsamlı olmalıdır.
- Daha sonra ergene hastalığın doğası, prognozu ve seçeneklere ulaşılabilirliği konusunda ne anladığını sormak uygun olacaktır.
- Örneğin Carlos'a hastalığı hakkında ne bildiği, tedavinin rolü ya da tedavinin etkisi hakkında açıklanmasını istediği şeyler sorulabilir.
- Temel sağlık hizmeti sunan (genellikle hekim) çocuğun HIV infeksiyonunun ne demek olduğunu anladığından emin olduktan sonra tedaviyi kısa ve uzun zaman zarfında kesmenin sonuçları hakkında ayrıntılı bir bilgi sunmalıdır.
- Aynı zamanda sağlık sunucusu Carlos'un neden ailesinin kız arkadaşından haberdar olmasını istemediğini öğrenmesi gerekmektedir.
- Bu ise genelde ilk karşılaşmada yapılamaz.

Ergenin Özerk Karar Verme Kapasitesinin Değerlendirilmesi

- **Ergenin Mevcut Durumu, Sağlık Durumu ve Tedavi Seçenekleri Hakkında Sebeplerini Değerlendir**
 - Bu bölümde değerlendirme yapacak olan kişi genç hastanın bilgilerini mantıklı açıklama yolunu öğrenmeli, gerekçeleri doğrulamalı, düşüncelerindeki değişiklikleri ve süreklilikleri, mevcut bilgilere dayanan inançları haklı çıkarmalı.
 - Carlos'un durumuyla ilgili “ **Mevcut durumda tedaviyi durdurma sonucundan ne anlıyorsunuz?**”, “**Eğer tedavi almıyorsanız bu sizin için ne anlam ifade etmekte?**”, “**Aklınızda medikasyonu durdurmak için alternatif bir fikriniz var mı?**”, “ **Eğer kız arkadaşınızla sex yaptığınızı ebeveyniniz bilirse ne olabilir?**”, “ **Eğer kız arkadaşınız sizin HIV olduğunuzu bilirse neler olabilir?**” gibi meseleler ortaya çıkabilir.
 - Ayrıca ailesinin ve akrabalarının bakış açısı ve tercihleri Carlos'un seçimine nasıl etki edeceği de araştırmaya değer bir konudur.

Ergenin Özerk Karar Verme Kapasitesinin Değerlendirilmesi

- **Ergenin Üzerinde Düşündüğü Çeşitli Seçenekleri Değerlendir**

- Genç hastadan yapılacak seçenekler ve kararlarla ilgili risk ve faydalarını dengelemesi istenir.
- Adölesanların aldıkları kararların uzun dönem sonuçların görmeyi spesifik zorluğu vardır, uzun dönem sonuçları derinlemesine düşünmeye engel olan nörogelişimsel kısıtlılıklar olabilir.
- Mesela 15 yaşında hamile bir kız çocuğunun 2 ya da 3 yıl içinde bir bebekle hayatının nasıl olacağını hayal etmesindeki zorluk gibi.
- Bu aşamada değerlendirmeden sorumlu kişi ergenin içinde bulunduğu durumu anlama sürecini ve eşlik eden durumları değerlendirirken çok dikkatli olmalıdır: “ Bu tercihin diğer tercihten neden daha iyi bir tercih olduğunu açıklayabilir misin?, Bu iki seçeneği karşılaştırabilir misin, aldığın karar ile ilgili yarar ve riskleri listeleyip geleceğin için bu kararda neyin önemli olduğunu söyleyebilir misin?” soruları yöneltilebilir.
- Carlos’a ise bu nedenle şu sorular sorulabilir: “ Tedaviyi bırakman daha iyi hissetmeni nasıl sağlayacak?, Şu anda almakta olduğun tedavinin potansiyel faydalarını açıklar mısın?”.
- Hastanın durumu aciliyet gerektirmedikçe, değerlendirme en az iki farklı durum için yürütülmelidir, ve sağlık sunucuları ergenin anlama ve muhakeme kapasitesini birden fazla durum üzerinde yeniden değerlendirmelidir.

Ergenin Özerk Karar Verme Kapasitesinin Değerlendirilmesi

• Ergenin Bir Tercihi İfade Edebileceğinden Emin Ol

- Dikkatli, saygılı ve adım adım ilerleyen bu müzakereden sonra ergene tercihini ifade etmesi söylenir ve tartışma ışığında haklı çıkarılmaya çalışılır.
- Bazı durumlarda, özellikle genç ergenler arasında, değerlendirme görevli olan sağlık profesyoneli hastanın bir çok seçeneğin potansiyel sonuçlarını anlamamasını ve tam yeterlilikle müzakere sonucunu istenilen seviyede gösterememesi yönlendirebilir.
- Mesela Carlos daha genç olsa ya da gelişimsel problemler gösterseydi, sağlık hizmeti sunan medikasyon yönetimine ailenin katılmasının gerekliliğine karar verebilirdi.
- Ayrıca, ergen de tüm sorunları ve seçenekleri anlayan ve iyi muhakeme kapasiteleri olsa bile sonuç olarak karar veremeyeceğini hissetmesi durumunda tam yeterli kabul edilmez.

Ergenin Özerk Karar Verme Kapasitesinin Değerlendirilmesi

- **Ergenin Bir Tercihi İfade Edebileceğinden Emin Ol**

- Bu açıklanan prosedür özellikle birden fazla karar gerektiren ve uzun vadeli potansiyel tıbbi, psikolojik ve sosyal etkileri olan karmaşık durumlarda da zordur.
- Bu sofistike iletişim becerileri gerektirmektedir.
- Aynı zamanda ergenin karar verme kapasitesini değerlendirmede nötr değerlendirilme yeteneği sağlamak için ve müdahale edebilir kendi önyargıları ile bağlantılı potansiyel önyargıların farkında olunmasını sağlayacağından gereklidir.
- Bu önyargı, yetkinlik ve karar sürecinin nihai sonucu olarak kabul edilebilir ve sağlık hizmeti sunanın kendi yargı örneğini ortaya çıkabilir; yapılan son araştırmalar pediatriistlerin durumun prognozunun anlaşılmasına bağlı olarak tedaviyi reddetmeye farklı reaksiyon gösterdiklerini ortaya çıkarmıştır.
- Dünyanın bir çok bölgesinde takımın bu süreçte temkinli olması zorluklarla mücadelede ve adil karar vermede en iyi yol olduğu düşünülmektedir.
- Bu tür takımlara ulaşamayan düşük ve orta gelirli bazı ülkelerde uygulayıcıların hastanın mevcut durumundan etkilenmeyen en az bir meslektaşına ulaşip durumu paylaşması yönünde teşvik edilmelidir.

Dolaylı Anlatma

- Karar verme kapasitesinin değerlendirilmesi ergenin içinde bulunduğu durum ve yaşanan etik ikilemlerin bağlı olduğu önemli bir süreçtir.
- Őekil 1'de özetlendiği gibi özerk karar verme kapasitesi sabit ve önceden belirlenmiş bir durum değildir, fakat büyük oranda ergenin durumu, gelişimi, koşuluna ve görevli kişilerin durumu gibi birçok bileşene bağlıdır.
- Sağlık hizmeti sunanların görevi ergenin karar verme kapasitesini güçlendirmektir.
- Eğitim kurumları ve hastanelerin, mezuniyet öncesi ve sonrası görevleri vardır: Özellikle birinci basamakta ergenlere yönelik sağlık hizmeti sunanlar ergenlerin sağlıkları ile ilgili kararlar almalarına saygılı ve hassas olmalıdırlar.
- Etkili ve iyi iletişim becerileri geliştirmeliler, ergenlerin psikososyal gelişimlerini anlamalılar, etik meselelerin nasıl ele alınacağına karşı duyarlı olmalılar.

Dolaylı Anlatma

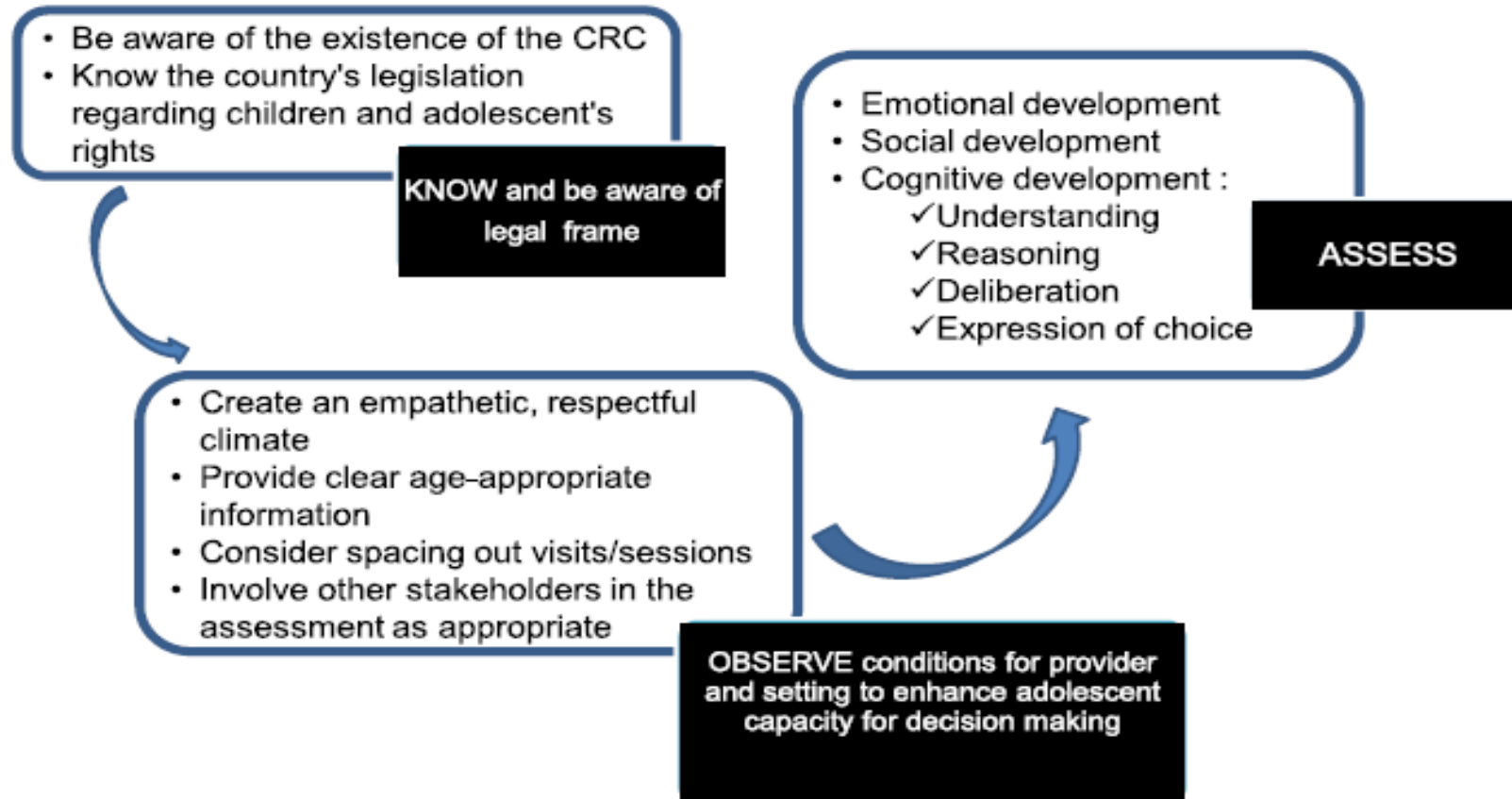

Figure 1. A summary of the processes involved in the assessment of autonomous decision-making by minor adolescents.

Dolaylı Anlatma

- Psikiyatrik hastalıklardan muzdarip yetişkinlerin yeteneklerini değerlendirmeye yönelik ilgi 90'lara kadar uzanıyor olsa da, son zamanlarda küçüklerin karar verme kapasitelerine ilgi de artmıştır: Toplantıya katılan uzmanlar yöntemin gelecekte test edilmesine ve iyileştirilmesine dikkat çekmişlerdir.
- Özellikle iki konu araştırılmalıdır.
- Birincisi, klinik çalışmalarda alınan kararların, ergenin kapasitesine iletişim becerilerinin çeşitli düzeylerde etkisini test etmek yararlı olacaktır.
- Bir çok araştırmacı ergenlik döneminde bilişsel yetenekler üzerinde çalışma yapmış olmasına rağmen, değerlendirmenin profesyonel etki altında başarısı üzerinde durulmamıştır.
- İkincisi, farklı ülkeler ve farklı konularda ebeveynlerin, gençlerin ve klinik skeçlerin de dahil edildiği bir çalışma ile belirtildiği gibi prosedürün test edilmesi çok önemli olacaktır.
- Çok kültürlü ve çok disiplinli uzman bir heyet tarafından geliştirilen ve müzakereci bir prosedür içeren bu makalenin eğitim ve araştırmaları teşvik edeceğini umuyoruz.

Teşekkürler...

**Adolescent
Medicine
Specialists**

http://kidshealth.org/teen/sexual_health/changing_body/adolescent_doctor.html